

Клименко О.В.

УДК 658.14/.15–025.12

**ФИНАНСОВОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ УКРАИНЫ:
НЕДОСТАТКИ И ПРЕИМУЩЕСТВА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Фінансове планування є необхідним елементом управління економікою. Якщо фінанси охоплюють усі аспекти діяльності підприємств, то фінансове планування виражає їх у відповідних фінансових показниках, що використовуються в управлінні. Без фінансового планування неможливо досягти рівня управління економікою, що забезпечить підприємству підвищення ефективності, успіх на ринку, розширення матеріальної бази, успішне вирішення соціальних питань і матеріального стимулювання працівників. У цьому зв'язку в умовах ринку потрібен значно вищий, ніж існує нині, науково обгрунтований рівень фінансового планування діяльності підприємств.

Аналіз досліджень та публікацій останніх років. Питання фінансового планування, зокрема його переваги та недоліки для підприємств, розглядалися багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими, а також був проведений огляд сучасних джерел інформації, а також підручники та статті економістів, які є основою в теорії фінансового планування. Основні з них, які використовувалися при написанні цієї статті належать авторству Кірейцева Г.Г., Поддєрьогіна А.М., статті Жовновач Р.І., Білоусова О.С., Малік Л.В., Павлова К.І., Литвина Ю.О. та Матвійчука В.І.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Неможливим є виділення всіх проблем, з якими стикаються підприємства в процесі фінансового планування, так як вони варіюються в залежності від конкретно взятого підприємства, його форми власності, діяльності, позиції на ринку та інш.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідити сутність фінансового планування, розглянути проблеми, з якими стикаються підприємства України, а також виділити основні переваги та необхідність даного процесу.

Виклад основного матеріалу. Потреба орієнтації в поточній ринковій обстановці, у визначенні свого місця в конкурентному середовищі, прагнення передбачити майбутнє зумовлюють необхідність планування кожної підприємницької структури адекватного стану ринкового господарства.

Функція планування в системі управління підприємством є однією з головних, центральних функцій, що визначає кінцеві результати виробничо-збугової, економічної, фінансової й інвестиційної діяльності. [7]

Об'єктами планування на підприємстві є всі напрями його діяльності, будь то маркетингова, інноваційна, комерційна, економічна, соціальна, виробнича або екологічна. Та чи інша діяльність підприємства може бути представлена як сукупність окремих функціональних процесів, кожен з яких також є об'єктом планування. [5]

Безсистемність планування діяльності підприємств, що відбувається внаслідок фрагментарності планування, перервності (невиконання) планів, та застосування оперативного управління фінансами призводить до втрат прибутковості, зниження ефективності і результативності руху фінансових ресурсів, утворює ризики на макrorівні, зокрема щодо закріплення тенденції до зростання економіки, а також здійснення державної підтримки модернізації промисловості, реалізації інноваційних проектів. [3]

Досвід як зарубіжних фірм, так і українських підприємницьких структур свідчить, що в умовах ринку недооцінка планування, в тому числі фінансового, ігнорування його призводять до значних, нічим не виправданих економічних втрат, і в кінцевому рахунку - до банкрутства.

Мета ж фінансового планування - забезпечення господарської діяльності підприємства необхідними джерелами фінансування.

Воно є необхідним для фінансового забезпечення розширення кругообігу виробничих фондів, досягнення високої результативності виробничо-господарської діяльності, створення умов, які забезпечили б платоспроможність та фінансову стійкість підприємства.

Основними завданнями фінансового планування на підприємстві є:

- забезпечення виробничої та інвестиційної діяльності необхідними фінансовими ресурсами;
- установлення раціональних фінансових відносин із суб'єктами господарювання, банками, страховими компаніями;
- визначення шляхів ефективного вкладення капіталу, оцінка раціонального його використання;
- виявлення та мобілізація резервів збільшення прибутку за рахунок раціонального використання матеріальних, трудових та грошових ресурсів;
- здійснення контролю за утворенням та використанням платіжних засобів. [2]

Важливим змістом фінансового планування в господарюючому суб'єкті є визначення його центрів доходу (прибутку) і центрів витрат.

Центр доходу господарюючого суб'єкта - це підрозділ, який приносить йому прибуток.

Центр витрат - підрозділ господарюючого суб'єкта, який є збитковим або взагалі некомерційним, але відіграє важливу роль в діяльності господарюючого суб'єкта. [1]

Незалежно від рівня планування, процес фінансового планування суб'єкта господарювання характеризується складністю, інформативністю, комплексним характером прийняття управлінських рішень і вимагає системного дослідження.

Залежно від завдань, об'єктів планування, тривалості планового періоду фінансові плани, як і самі види планування, поділяються на перспективні (стратегічні), поточні й оперативні. Кожний із зазначених видів планування має певну методологію, форми і методи взаємозв'язку та розрахунків показників.

Для українських підприємницьких структур можна відокремити декілька сфер, де є відчутна потреба в застосуванні фінансового планування.

По-перше це новостворені підприємства. Активні процеси розвитку підприємництва призводять до створення нових організацій та підприємств, посилення конкуренції між ними, банкрутства і закриття багатьох з них. Діяльність новостворених підприємницьких структур неможлива без наукового обґрунтування плану дій, яким є бізнес-план. [5]

По-друге - діючі підприємницькі структури, які здійснюють реструктуризацію та диверсифікацію виробництва. В умовах зростаючої конкуренції більшість підприємницьких структур вимушені постійно дбати про вдосконалення продукції, освоєння випуску новітніх конкурентноспроможних товарів і послуг, що призводить до значних структурних зрушень у виробництві. Необхідність оцінки основних параметрів діяльності та їх визначення ще до початку проведення серйозних змін у виробництві викликає потребу планування діяльності підприємства відповідно до умов, що склалися, або можуть скластися в майбутньому.

По-третє - сфера державних підприємств, де функція планування є традиційною. Однак традиційний характер планування не передбачає власних цілей розвитку, аналізу і прогнозування стану економіки в залежності від змін у внутрішньому та зовнішньому середовищах, тому в умовах ринку державним підприємствам необхідно наново виробляти досвід планування діяльності.

По-четверте, підприємства з частиною іноземних інвестицій в статутному фонді. Іноземні партнери, вкладаючи певні кошти в підприємницьку діяльність, прагнуть мати гарантії їх повернення, відповідного доходу з врахуванням орієнтовного часу його отримання, забезпечення найменшого господарського ризику. Крім того, в залежності від частки майна в статутному фонді, вони можуть брати безпосередню участь в управлінні підприємством, прийнятті управлінських рішень.

Безумовно, кожне підприємство бажає використовувати досконале фінансове планування, проте в сучасних умовах присутні стримуючі фактори, що обмежують його використання на підприємствах.

Основні з них:

- високий ступінь невизначеності на ринку, пов'язана з триваючими глобальними змінами у всіх сферах суспільного життя (їх непередбачуваність ускладнює планування);
- незначна частка підприємств, що має фінансові можливості для здійснення серйозних фінансових розробок;
- відсутність нормативно-правової бази вітчизняного бізнесу.

Великі можливості для здійснення ефективного фінансового планування мають великі компанії. Вони володіють достатніми фінансовими засобами для проведення широкомасштабної планової роботи в галузі фінансів.

На невеликих підприємствах, як правило, для цього немає коштів, хоча потреба у фінансовому плануванні більше, ніж у великих. [6]

Також гостро стоять проблеми, пов'язані з організацією системи фінансового планування.

Найважливішою проблемою у цій галузі є реальність формування фінансових планів. Нереальність планів викликається необґрунтованими плановими даними по збуту, планової частці грошових коштів у розрахунках, заниженими термінами погашення дебіторської заборгованості, роздутими потребами у фінансуванні. Однією з ключових причин цього факту є функціональна роз'єднаність підрозділів, що беруть участь в складанні фінансових планів.

Другою найважливішою проблемою є оперативність складання планів. Причинами низької оперативності можуть бути відсутність чіткої системи підготовки і передачі планової інформації з відділу у відділ, необхідність довгих процедур узгодження планів, недолік і недостовірність інформації.

Ці дві проблеми неминуче викликають третю - прозорість планів для керівництва. Це природний наслідок відсутності чітких внутрішніх стандартів формування фінансових планів.

Отже, можна зазначити, що коріння виникнення цих проблем лежать в тих функціях, які традиційно пропонуються фінансового планування: планування фінансових результатів розподіл фінансових ресурсів між підрозділами. Традиційна система планування живе у відриві від інших рівнів управління - стратегічного і оперативного, так само як і від діяльності інших функціональних структур, не забезпечує механізмів ув'язки планів і бюджетів зі стратегічними цілями, не надає коштів оперативного аналізу відхилень і відповідного коректування бюджетів, а тому не може виконувати в повній мірі функцій інструменту управління.

Однак поряд з факторами, які потребують широкого впровадження фінансового планування в сучасних економічних умовах, діють й інші фактори, які обмежують його застосування в Україні.

Такими факторами виступають:

- відсутність зрозумілих стратегічних цілей у підприємств;
- нестабільність фіскальної політики держави;
- складності при визначенні потреб підприємства в ресурсах;
- недостатність досвіду самостійної постановки цілей, планування дій і залучення ресурсів в умовах ринку;
- недоліки існуючої системи управлінського обліку;
- застарілі методи оперативного планування;
- відсутність кваліфікованих кадрів, обізнаних із сучасними методами планування;
- недостатній рівень розвитку інформаційних технологій. [4]

Та незважаючи на це практика господарювання свідчить, що фінансове планування створює для підприємств України важливі переваги:

- 1) з точки зору витрат:
 - забезпечує економічний підхід до використання всіх типів ресурсів;
 - забезпечує контроль витрат залежно від конкретної цілі;
 - дає змогу зменшити витрати за рахунок децентралізації рішень;
 - орієнтує керівництво на організацію ефективної роботи фінансових і бухгалтерських підрозділів у напрямку пошуку й використання всіх видів резервів.
- 2) з точки зору управління фінансами:
 - дає змогу прогнозувати надходження й використання грошей;
 - дає змогу заздалегідь визначити забезпечення фінансування;
 - підвищує імідж підприємства перед фінансовими організаціями.
- 3) з точки зору комерційної діяльності:
 - зміст планування змушує підприємство вивчати та прогнозувати місце продукції підприємства на ринках;
 - дає змогу формулювати й виконувати дії, які поліпшують стан підприємства загалом.
- 4) з точки зору планово-аналітичної діяльності:
 - змушує детально аналізувати всі сторони діяльності підприємства;
 - є засобом кількісної оцінки досягнення цілей підприємства;
 - є засобом виявлення відхилень в діяльності, пов'язаних з виконанням планів.
- 5) з погляду загального керівництва:
 - чітко визначає місце, важливість і вартість кожної структурної ланки;
 - забезпечує координацію діяльності всіх підрозділів, спрямованої на досягнення кінцевих результатів;
 - створює умови для децентралізації відповідальності;
 - підвищує гнучкість за рахунок розподілу обов'язків.
- 6) з точки зору організації контролю:
 - створює підстави для контролю за грошовими ресурсами та інвестиціями;
 - дає змогу контролювати рентабельність (у широкому розумінні).
- 7) підвищує загальну ефективність діяльності підприємства.

Варто зазначити, що позитивні риси фінансового планування на практиці можуть бути й недосяжними, тому що це залежить від способів їхнього застосування.

Висновки. Таким чином можна констатувати, що підприємства України можуть стикатися з труднощами в процесі фінансового планування в результаті впливу багатьох чинників. Однак, найбільшою результативності від процесу фінансового планування можна домогтися, дотримуючись основ і принципів планування. Також цей процес повинен мати системний та постійний характер, увізнавати плани підприємств на різні періоди в часі, а також носити такі риси, як ясність, повнота та своєчасність. А головним висновком є те, що без фінансового планування не може бути досягнутий той рівень управління виробничо-господарською діяльністю підприємства, який забезпечує йому успіх на ринку, постійне вдосконалення матеріальної бази і зростання прибутковості. Ніякий інший вид планування не може мати для підприємства такого узагальнюючого, глобального значення, бо саме фінанси охоплюють усі без винятку сторони і ділянки його функціонування.

Джерела та література:

1. Кірейцев Г. Г. Фінанси підприємств / Г. Г. Кірейцев. – К. : ЦУЛ, 2002. – С. 206-230.
2. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств / А. М. Поддєрьогін. – 4-е вид. – К. : КНЕУ, 2002. – С. 289.
3. Кислов Д. Заповіді та мудрощі фінансового планування / Д. Кислов // Менеджмент та менеджер. – 2007. – № 1. – С. 42-47.
4. Жовновач Р. І. Планування діяльності підприємства / Р. І. Жовновач // Фінанси України. – 2004. – № 1. – С. 21-27.
5. Білоусова О. С. Фінансове планування підприємств в управлінні процесами збалансування фінансів реального сектора / О. С. Білоусова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 3, т. 1. – С. 45-54.
6. Малік Л. В. Проблеми фінансового планування і бюджетування : [Електронний ресурс] / Л. В. Малік, К. І. Павлова. – Режим доступу : <http://intkonf.org/malik-l...uvannya>;
7. Литвин Ю. О. Актуальні проблеми фінансового планування на підприємствах в сучасних умовах : [Електронний ресурс] / Ю. О. Литвин, В. . Матвійчук. – Режим доступу : <http://www.masters.donntu.edu.ua>.